

References

1. Zyryanov P.N. Pravoslavnyaya tserkov' v bor'be s revolyutsiei 1905-1907 gg. [Tekst]: obshchestvenno-politicheskaya literatura / P.N. Zyryanov. – M.: Nauka, 1984. – 224 s.
2. Pavlenko T.A. Protestnoe dvizhenie uchashchikhsya pravoslavnykh seminariy v period pervoy rossiyskoy revolyutsii (1905-1907 gg.) [Tekst]: avtoref. diss. ... kand. istoricheskikh nauk. Spetsial'nost' 07.00.02 – Otechestvennaya istoriya / Tat'yana Anatol'evna Pavlenko; nauch. ruk. B.I. Kolonitskiy; Sankt-Peterburgskiy institut istorii RAN. – SPb.: [b.i.], 2009. – 21 s.
3. Sokolov S.P. Skornyy list dukhovnykh seminariy v 1906/7 uchebnom godu / S.P. Sokolov // Bogoslovskiy vestnik. – 1907. – T. II. – № 5. – S. 230-246.
4. Titlinov B.V. Molodezh' i revolyutsiya: Iz istorii revolyutsionnogo dvizheniya sredi uchashcheyhsya molodezhi dukhovnykh i srednikh uchebnykh zavedeniy. 1860-1905 gg. / B.V. Titlinov. – L.: Gosudarstvennoe izdatel'stvo, 1925. – 166 s.
5. Filippov Yu. Revolyutsionnoe dvizhenie i dukhovnye shkoly Rossii v kontse XIX – nachale XX vekov / Yuriy Filippov. – Ch. VIII. [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.pravoslavie.ru/put/2232.htmTsDIAK_Ukrainy. – F.275. – Op.1. – Spr.683. – 71 ark.
6. TsDIAK_Ukrainy. – F.268. – Op.1. – Spr.109. – 23 ark.
7. Tam samo. – F.276. – Op.1. – Spr.63. – 162 ark.
8. Tam samo. – F.313. – Op.2. – Spr.1877. – 5 ark.
9. Tam samo. – F.336. – Op.1. – Spr.2495. – 227 ark.
10. Tam samo. – F.705. – Op.1. – Spr.292. – 25 ark.
11. Tam samo. – F.1335. – Op.1. – Spr.2140. – 22 ark.

Magas V. O., Ph.D. in History, Associate Professor of Social Sciences, Zhytomyr Military Institute of the State University of Telecommunications after S.P. Korolev (Ukraine, Zhytomyr), vomagas@gmail.com

The Struggle for the Education and Society Democratization by the Organizations of the All-Russian Public-Seminary Union in Ukraine (1907-1908)

The article is dedicated to the activity of The All-Russian Public-Seminary Union in the Ukrainian provinces of the Russian Empire in 1907-1908. The aim of the research is to study the policy principles of the noted organization's activity as well as social and political activity of theological seminaries' students who participated in the activity of the local centers of the Union. While writing this article we used as logical methods as specially-historical methods. The All-Russian Public-Seminary Union was formed on December, 25-27 in 1906. Its aim was to achieve the academic and political freedoms. The Union wanted to call a Public-Seminary strike which had to be conducted in May in 1907 during the final examinations with the aim to declare about it and its claims in public, to show to the authorities the unity. The biggest and most active centers of The Union appeared in Chernihiv, Odessa, Podolsk and Volyn theological seminaries. The seminaries of Kyiv, Katerynoslav, Poltava and Kharkiv were characterized by less activity, or its complete absence. The Union's activity assisted the spreading of political literacy among the students of the seminaries and gave them the first experience of social and political activity.

Keywords: The All-Russian Public-Seminary Union, The All-Russian Public-Seminary Congress, theological seminary, seminarians, local committee.

Магас В. О., кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры общественных наук, Житомирский военный институт им. С. П. Королева Государственного университета телекоммуникаций (Украина, Житомир), vomagas@gmail.com

Борьба за демократизацию образования и общества организаций Всероссийского общесеминарского союза в Украине (1907-1908 гг.)

Статья посвящена деятельности Всероссийского общесеминарского союза в украинских губерниях Российской империи в 1907-1908 гг. Целью исследования является изучение программных принципов деятельности упомянутой организации и общественно-политической активности воспитанников духовных семинарий, которые участвовали в работе местных ячеек Союза. При написании работы нами были использованы общелогические и специально-исторические методы. Всероссийский общесеминарский союз был образован 25-27 декабря 1906 г. Он имел целью достижение академических и политических свобод. С целью публично обозначить свои требования, продемонстрировать начальству свое единство Союз занялся подготовкой общесеминарской забастовки, которую планировалось провести в мае 1907 г. во время выпускных экзаменов. Самые большие и активные ячейки Союза образовались в Черниговской, Одесской, Подольской и Волынской духовных семинариях. Меньшей активностью, или же ее полным отсутствием характеризовались семинарии Киева, Екатеринослава, Полтавы и Харькова. Деятельность Союза способствовала распространению политической грамотности и предоставляла семинаристам первый опыт общественно-политической активности.

Ключевые слова: Всероссийский общесеминарский союз, Всероссийский общесеминарский съезд, духовная семинария, семинаристы, местный комитет.

* * *

УДК 94

Дорошенко В. С.

доктор економіки, кандидат історичних наук,
Українська академія наук
(Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

У статті дається оцінка стану громадського життя в Україні, визначаються пріоритети і критерії демократизації суспільства, суб'єкти і чинники, які її забезпечують.

Ключові слова: громадянське суспільство, демократизація.

Сьогодні вектор усього суспільного життя багато в чому стратегічно спрямований на самознищення, як соціальної, народної держави. Стан українського суспільства визначається жорстокою, непримиренною боротьбою між владою й опозицією. Триває "війна всіх проти всіх", протистояння ідеологічне, політичне. Типова ознака сучасного політичного клімату – різке несприйняття іншої думки, зростаючий страх мільйонів українців перед майбутнім.

В українському суспільстві дедалі загострюються суперечності між ідейно-політичними напрямками, між групами, що склалися за національними, ментальними, мовними, культурними, релігійними та іншими ознаками. Вкрай низькою залишається політична культура партійних об'єднань, які мають вплив на значну частину населення. Послаблено авторитет і довіру до влади. Найважливіші, доленосні питання сьогодення і майбутнього України вирішуються купкою олігархів державних можновладних бюрократів за повного ігнорування думки широкого загалу. Натомість громада занепокоєна зростанням авторитарних тенденцій, численними зловживаннями з боку адміністративного ресурсу. Тому головний висновок однозначний – єдиним продуктивним шляхом наступного розвитку України є здійснення стратегії соціального порятунку української нації.

Необхідні новизна мислення, дієвість, довгострокові стратегічні програми, що ґрунтуються на ідеї об'єднання патріотичних зусиль усіх верств населення. Виникла гостра потреба у формуванні та осмисленні образу майбутнього, у створенні стратегічного, консолідуючого плану розвитку країни, у розробці тактики та інструментарію, необхідних для втілення його в життя. Нарешті, конче необхідно сформулювати та конкретизувати національну ідею, яка мала б свій конкретний зміст на кожному етапі народного поступу. Суспільству потрібна консолідуюча конструктивна ідеологія, яка б відповідала життєвим реаліям, містила ю нові підходи до соціально-економічних питань, до проблем внутрішньої і зовнішньої політики. Ця ідеологія має враховувати інтереси жителів заходу і сходу, півночі та півдня, всіх громадських організацій і партій, які справді працюють в ім'я України та українського народу.

Потребують поглибленої концептуальної розробки основоположні поняття, зокрема демократія як влада народу, свобода, правова держава, громадянське суспільство. Практично йдеться про кончу необхідність якісного прориву суспільно-наукової думки і суспільної дії, що приведе до злету України як європейської країни за розвитком економіки, науки та культури, за рівнем життя народу, гідним місцем серед країн світу.

Мета статті – теоретико-методологічне обґрунтування передумов створення та вдосконалення громадянського суспільства.

Визначаючи гуманістичні підвалини соціальної бази, слід акцентуватися не на майнових відносинах, а на соціально-психологічних якостях людини: внутрішній незалежності, схильності до творчості, заохочувати ініціативність, здатність до нестандартних продуктивних рішень. Це комплекс особистості, яка “сама себе зробила” або ж діє в цьому напрямку. Такі особистості становлять основу так званого середнього класу, до якого, умовно кажучи, може себе віднести вагома частина населення України. Головний критерій, прийнятий сьогодні у світі для визначення середнього класу, – це духовні якості людей, цінності і правила, котрі для них не є другорядними, поряд з цінностями матеріального характеру. У концептуальному розумінні ми надаємо перевагу середньому класу як феномену самоідентифікації людини. Тому до цього класу зараховуємо не тільки представників дрібного та середнього підприємництва, а й верстви масових інтелектуальних професій (освітян, медиків, працівників культури), наукову та творчу інтелігенцію, зростає коло спеціалістів, пов’язаних із інформаційними технологіями.

Сучасний середній клас, озброєний передовою технологією та знаннями, є авангардом постіндустріального суспільства. Він – мобільний, але разом з тим є запорукою соціальної стабілізації, він є великою проміжною ланкою між крупним бізнесом і соціально малозабезпеченими верствами населення. Середній клас не може жити одним днем. Його доля – самому вибудовувати своє майбутнє, за історично належне йому центристське місце і роль у суспільному розвитку. Сьогодні ця частина суспільства бореться за своє життя. Вона має викорінювати в собі невизначеність у будь-яких різновидах: – політичну, економічну, духовну і, особливо, світоглядну та інформаційну. Цьому класові притаманний нестримний пошук думки, покликання до подвижницької праці, до формування себе як активного суспільного зразку. Поєднання консерватизму й революційності, характерне для середнього класу, має стати динамічною силою нових якісних змін в українському суспільстві. Представники цієї верстви ставлять перед собою конструктивні цілі і знають практичні методи їх досягнення; вони здатні запропонувати суспільству нові стандарти життя і повести його за собою. Задля цього середній має прийти до влади як виразник інтересів народу.

Його лідерами можуть бути лише авторитетні люди; шановані, принципові патріоти, здатні вирішувати нагальні завдання в інтересах широких верств суспільства. Їм мають бути притаманні висока громадянська свідомість і повага до інших, об’єктивна виваженість в рішеннях і дієва відповідальність за прийняті рішення; їхній стиль життя – солідарність вільних особистостей, життя без корумпованості, подвійних стандартів казенщини, кумовства та інших “приваб” хворого суспільства.

Необхідно відшукати лідерів й підтримати їх. Звичайно, такими можуть бути представники з такими якостями грошовитої еліти, яка є розбещеною, цинічною, із ганебними рисами феодального (ієрархічного) мислення, на чільному місці у якій – корисливі інтереси, дале-

кі від корінних життєвих потреб й цінностей більшості людей.

Основним принципом діяльності в інформаційному просторі сучасного соціуму є свобода вираження поглядів, свобода інформації та право її отримання. Це – основа демократичного суспільства, його фундаментальна підвалина. Відстоюючи свободу слова та право рівного доступу громадян до інформації, необхідно одночасно поважати честь та гідність особи, боротися з розповсюдженням недостовірних відомостей, наклепницьких звинувачень.

Йдеться про:

- конструктивну співпрацю політичних сил, які стоять на близьких ідеологічних позиціях;

- залучення до співпраці аналітиків для дослідження соціально-політичного простору України за допомогою новітніх соціологічних технологій;

- співпрацю держави з науковим потенціалом країни, розроблення конкретних національних програм розвитку, сформульованих на основі життєвих інтересів народу, залучення до обговорення цих програм представників ідеологічно різних політичних течій та напрямів; перетворення наукових програм на основі урядових рішень;

- створення громадських приймалень, які надають консультації, правову допомогу, разом з громадським активом проводять акції Добра і Милосердя, спрямовані на підтримку незахищених верств населення.

Особливої уваги потребує фундаментальне завдання розбудови громадянського суспільства як сукупності самостійних, незалежних від держави інститутів і відносин, заснованих на свободі особистості, політичному плюралізмі та демократичному правопорядку.

У концепції громадянського суспільства ключовими є такі елементи як людина, родина, народ, держава, які передусім стають предметами політичної діяльності. Найвищими соціальними цінностями є людина, створення гідних умов її розвитку та самореалізації. Права та свободи особи визначають зміст діяльності соціальної держави і громадянського суспільства.

Основну роль у вирішенні найактуальніших соціальних та політичних проблем, збереженні духовного потенціалу, генофонду, української ментальності відіграє родина.

Сьогодні криза охопила не лише економіку. Дедалі чіткіше виявляється криза інституту сім’ї. Родина втрачає можливість виконувати свої традиційні функції: організації побуту, народження та виховання дітей, відтворення населення, отже й робочої сили. Збільшується число бездітних сімей та одинаків. Проблеми національної безпеки дедалі відчутніше постають відкладання шлюбів, зростання кількості розлучень, зростання питомої ваги неповних сімей, розшарування родин за достатком. Невелика “елітарна” група молодих сімей, у яких вистачає коштів “на все” лише підкреслює гостроту проблеми.

Проглядається прямий зв’язок між матеріальним становищем населення і демографічними показниками народжуваності. З кожною новонародженою дитиною індекс нестатків родини подвоюється. Бідні верстви населення поповнюються головним чином за рахунок сімей з трьома і більше дітьми, з немічними утриманнями, а також матерів-одиначок. Скорочення народжуваності, зростання смертності, погіршення харчування, недоступна вартість ме-

дичного обслуговування належать до головних причин помітного зменшення чисельності населення України, його старіння.

Всебічна турбота соціально орієнтованої держави про матеріальне і духовне зміцнення української родини є одним із напрямів боротьби з бідністю, досягнення соціальної справедливості в суспільстві.

Чоловік в українській родині здебільшого є головним годувальником і захисником. Українець □ це трудівник, романтичним ідеалом якого є досягнення самодостатності його родини. Йому притаманне прагнення до самоосвіти, хоробрість і патріотизм, □ хоча і не завжди наш співвітчизник піднімається до рівня мислення у державному масштабі. Сучасний пересічний українець обтяжений вкрай важкими соціальними і економічними проблемами.

Національною справою має стати формування умов для розвитку особистості, яка чесною працею творить власний успіх, примножує добробут родини і допомагає тим, хто поряд з нею. Прийшов час попрощатися з уявленнями про себе як “маленького” українця, з почуттям меншовартості; подолати у собі синдром пропащої жертви обставин та долі.

Втіленням авторитету і мудрості в родині є жінка. Жінки складають більшу частину населення України, мають високий освітній рівень. Але їхній креативний потенціал реалізується недостатньо і здебільшого не виходить за межі власної оселі. Жіноче обличчя має в Україні безробіття.

Історія України знає чимало прикладів, коли жінка посідала чільне місце в управлінні державою, формуванні світогляду і духовності народу, була берегиною генофонду української нації.

Тому конче актуально повернути жінці належне їй місце в суспільстві і державі. Їй дуже пасує інтегративна, консолідуюча роль у сучасному глобалізованому світі в контексті його зальноцивілізаційних тенденцій.

Майбутнє родини і суспільства пов'язане з освітою й вихованням дітей. Вкрай важливо забезпечити всебічний і гармонійний розвиток дітей, виховувати їх на світогляді чесною і наполегливою праці як основи особистого добробуту і процвітання країни; знайти практичні альтернативи протидії моральній розбещеності і духовному зuboжінню.

Діяльність в цьому напрямку держави, наявних елементів громадянського суспільства (неурядових громадсько-політичних організацій, креативних художніх, спортивних об'єднань тощо) складають стратегічне завдання всієї соціальної політики української держави.

Їх основними складовими мають бути:

□ державне фінансування лікування, надання пільг і послуг малозабезпеченим громадянам і багатодітним сім'ям; залучення для цього коштів місцевого бюджету, неурядових добродійних організацій, підприємств малого і середнього бізнесу;

□ безперечне виконання законів та державних довгострокових програм, спрямованих на поліпшення становища жінок, сім'ї, на охорону материнства і дитинства, на планування сім'ї;

□ забезпечення дітей повноцінними продуктами харчування, доступними непродовольчими товарами дитячого асортименту;

□ здійснення ефективної політики державної підтримки молоді і молоді сім'ї; широке впровадження довгострокового пільгового кредитування, особливо у житловому будівництві;

□ здійснення тендерної політики як невід'ємної частини державної діяльності; створення суспільних умов для раціонального поєднання професійної зайнятості жінок, їх громадської діяльності з материнством та виконанням сімейних обов'язків;

□ збереження системи дошкільних закладів, дитячих і підліткових осередків культури, фізкультурно-спортивних та інших клубів за інтересами,

□ надання сім'ї з кількома дітьми через систему високої трудової мотивації можливості утримувати себе самостійно;

□ орієнтування держави і суспільства на виховання людини з високими моральними принципами і громадянськими якостями;

□ забезпечення всебічного і гармонійного розвитку дитини, розкриття її творчого потенціалу;

□ подолання утриманських настроїв у молоді, орієнтацію молодих сімей на працю, підняття її авторитету і престижу;

□ формування у молоді імунітету до негативних явищ □ наркоманії та пияцтва, споживацтва, моральної розбещеності, правопорушень і злочинів, псевдорелігійних культів;

□ посилення патріотичного виховання, формування у молоді національної самосвідомості, активної громадянської позиції, цікавості до проблем суспільного життя;

□ здійснення ефективної соціальної роботи з молоддю, спрямованої на створення умов для соціальної адаптації та самореалізації нового покоління.

Список використаних джерел

1. Державне управління: теорія і практика: за загальною редакцією проф. Авер'янова В. Б. – к. Юрінком Інтер, 1998-432 – ISBN № 966-7302-38-5

2. Рудкевич І. В. Захист соціально-економічних прав людини як основна функція соціально-правової держави ISBN Рудкевич І. Державне управління удосконалення і розвиток – Електронне фахове видання (Електронний ресурс).

3. Романенко Є. О Державна політика у сфері забезпечення прав і свобод людини (Є. Романенко). Державне управління удосконалення і розвиток – Електронне фахове видання (Електронний ресурс).

4. Куратишвили Альфред А. Философия социальной цели. Принципиально новое научное направление – исходная теоретическая основа формирования и функционирования истинно человеческого общества и государства (монография на грузинском, английском и русском языках). – Тбилиси: Международное издательство “Прогресс”, 2003.

Doroshenko V., doctor of economy, candidate of historical sciences, Ukrainian academy of sciences (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Forming of civil society is in the Ukrainian state

In the article the estimation of the state of public life is given in Ukraine, priorities and criteria of democratization of society, subjects and factors that provide her, are determined.

Keywords: civil society, democratization.

Дорошенко В., доктор экономики, кандидат исторических наук, Украинская академия наук (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Формирование гражданского общества в украинском государстве

В статье дается оценка состояния общественной жизни в Украине, определяются приоритеты и критерии демократизации общества, субъекты и факторы, которые ее обеспечивают.

Ключевые слова: гражданское общество, демократизация

* * *

УДК 636.083:001:924

Бородай І. С.
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник, начальник відділу
інтелектуальної власності, маркетингу інновацій
і аспірантури, Інститут розведення
і генетики тварин НААН (Україна, Київ),
irinaboroday@online.ua

СТАНОВЛЕННЯ ВЧЕННЯ ПРО ВІДТВОРЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТВАРИН У ВІТЧИЗНЯНІЙ ЗООТЕХНІІ

Автором поставлено за мету відобразити основні віхи становлення вчення про відтворення сільськогосподарських тварин. Дослідження ґрунтуються на використанні комплексу загальнонаукових, структурно-функціональних та історичних методів, а також широкої джерельної бази, основу якої становлять архівні документи. Обґрунтовано, що предтечею становлення системних наукових досліджень з цього напрямку була організація науково-дослідних інституцій, на базі яких розроблено теоретичні і методологічні засади інтенсивного відтворення сільськогосподарських тварин. Доведено пріоритет вітчизняних учених у розробленні техніки та технології штучного осіменіння. Узагальнено основні наукові розробки з відтворення сільськогосподарських тварин, що склали основу для розвитку вітчизняної зоотехнічної науки.

Ключові слова: зоотехнічна наука, відтворення сільськогосподарських тварин, штучне осіменіння, тваринництво.

Основу вітчизняної зоотехнічної науки становить вчення про відтворення сільськогосподарських тварин, яке ґрунтується на раціональній організації використання кращих племінних плідників, розробленні технології та техніки штучного осіменіння сільськогосподарських тварин та ін. Подальший розвиток тваринництва та зростання його конкурентоспроможності не можливі без врахування історичного досвіду інтенсифікації відтворення стад, тиражування найбільш продуктивних тварин. Окремі аспекти еволюції вчення про відтворення сільськогосподарських тварин знайшли висвітлення у статтях попередніх дослідників зоотехнічної науки [4; 5; 7-10]. Однак до цього часу не проведено цілісного науково-історичного аналізу становлення даного наукового напрямку, не узагальнено наукові розробки вітчизняних учених, які були пріоритетними на шляху розвитку зоотехнічної науки, і поставлено за мету даного дослідження.

Автором використано історичні (порівняльно-історичний, предметно-хронологічний), загальнонаукові (аналіз, синтез, типологізація) та джерелознавчий методи. Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні системно-історичного підходу.

За результатами дослідження, вперше активно вмішатися в процес штучного запліднення вдалося в 1855 р. російському вченому В. П. Враському, який відкрив метод штучного запліднення ікри сигових риб. Основоположником методу штучного осіменіння сільськогосподарських тварин є відомий російський учений-біолог, професор І. І. Іванов, який дав його наукове обґрунтування як прогресивного зоотехнічного методу, що прискорює їх якісне вдосконалення та дає можливість отримувати бажану кількість потомків незалежно від відстані і місця знаходження маточних стад.

У 1912 р. з'явилася всесвітньовідома дисертація І. І. Іванова "Штучне запліднення свійських тварин", в якій було відображено підсумки його багаторічних досліджень. Зокрема, вченим було встановлено, що всі складні реакції поведінки сільськогосподарських тва-

рин, які супроводжують статеве розмноження, можуть бути замінені штучним введенням живчиків в статеві шляхи самки. І. І. Іванов також довів можливість нормального запліднення самок ссавців у результаті штучного осіменіння живчиками, взятими зі штучного середовища, поза комплексом секретів залоз статевого апарату самця, з якими вони виділялися. Дослідник вперше довів, що сироватку сперми можна замінювати штучним середовищем, розробив першу рецептуру для її розбавлення. Запропонував систему обліку ефективності штучного осіменіння, принципи організації цього методу на виробництві, винайшов інструменти для отримання сперми та штучного осіменіння [6].

Незважаючи на принципове значення робіт І. І. Іванова, наукове обґрунтування і практичне застосування методу штучного осіменіння в тваринництві стало можливим лише після організації перших науково-дослідних установ, на базі яких його було апробовано та вдосконалено. Так, 3 жовтня 1919 р. в Асканії-Нова за пропозицією І. І. Іванова було відкрито фіто-зоотехнічну дослідну станцію, що дало змогу вченому продовжити дослідження спочатку у невеликих масштабах, займаючись, головним чином, штучним осіменінням кобил і питаннями збереження і розбавлення сперми, з'ясуванням можливості штучного осіменіння інших видів сільськогосподарських тварин [10].

На перших етапах штучне осіменіння застосовували лише на племінних заводах з розведення коней і державних стайнях, оскільки племінних плідників для парування не вистачало і ефективність використання цього методу щодо інших видів сільськогосподарських тварин не була доведена. Однак з накопиченням виробничого досвіду більш очевидним ставали переваги штучного осіменіння як ефективного способу прискореного породного поліпшення тваринництва.

Необхідність швидкого збільшення поголів'я свійських тварин висунула перед науковцями завдання вдосконалення існуючих і розроблення нових методів штучного осіменіння, що відбувалося більш швидкими темпами в період 1928-1933 років. Ученими було досягнуто нових успіхів у розробленні теорії і техніки цього способу, йшлося про його друге народження, яке відбулося через три десятиріччя після перших дослідів І. І. Іванова [8].

З 1928 р. було розпочато системні науково-виробничі досліді з осіменіння корів і овець, якими доведено практичну можливість штучного осіменіння цих видів тварин, на цій основі Рада праці й оборони постановою від 30 грудня 1930 р. зобов'язала тваринницькі трести широко використовувати цей метод для поліпшення поголів'я худоби. Масове запровадження штучного осіменіння великої рогатої худоби розпочали в 1931 р. у радгоспах Укрмолокотресту [1].

У 1929 р. вперше в колишньому Союзі було одержано позитивні наслідки штучного осіменіння корів розбавленим сім'ям, а в 1931 р. розроблено теорію його розбавлення. Згодом було встановлено, що розбавлення сім'я не лише збільшує його об'єм, а й подовжує термін життя живчиків, захищає їх від холодового удару. Вітчизняними вченими було розроблено систему оцінки середовищ для розбавлення сім'я. У 1934 р. В. К. Милованов теоретично обґрунтував способи його введення для різних видів сільськогосподарських тварин і довів